

Jazykové prostriedky sekuritizácie vakcinácie proti COVID-19 v ruskom a slovenskom mediálnom diskurze¹

Linguistic Means of Securitization of COVID-19
Vaccination in Russian and Slovak Media
Discourse

Irina Dulebová

Abstrakt:

V našom výskume sa zameriame na lexikálnu rovinu procesu sekuritizácie vakcinácie proti COVID-19 v ruskom a slovenskom mediálnom diskurze. V procese komparácie kľúčových jazykových prostriedkov napomáhajúcich vytváraniu pocitu ohrozenia u recipienta (metafory, frazémy, expresívne lexémy, okazionalizmy, precedentné fenomény, hyperboly a pod.) sa pokúsime odpovedať na otázku, či ide prevažne o lingvokulturémy (príznačné pre daný jazykový areál), alebo o „jazykové argumenty“ internacionálnej povahy (metaforické použitie medzinárodne známych termínov a ideológem, ako napr. fašizmus, apartheid, či univerzálne-precedentných fenoménov, ako napr. doktor Mengele, Osvienčim).

¹ Tento príspevok je súčasťou grantového projektu VEGA 1/0452/21 Jazyk sekuritizácie v súčasnom slovenskom verejnom diskurze a projektu KEGA 003UK-4/2021 Vysokoškolská učebnica Mediálna lingvistika.

Abstract:

In this research, we focus on the lexical level of the process of the securitization of COVID-19 vaccination in Russian and Slovak media discourse. In the process of comparing the key linguistic means of creating a sense of threat in the recipient (metaphors, phrasemes, expressive lexemes, occasionalisms, precedent phenomena, hyperbolas, etc.), we attempt to answer the question whether these are mainly linguoculturemes (characteristic of a given linguistic area) or "linguistic arguments" of an international nature (metaphorical use of internationally known terms and ideologies such as fascism, apartheid or universal precedent phenomena such as Dr. Mengele, Auschwitz).

Kľúčové slová:

sekuritizácia, mediálny diskurz, COVID-19, metafora, lingvokulturémy

Key Words:

securitization, media discourse, COVID-19, metaphor, linguoculturemes

Témou predkladaného výskumu je porovnanie procesu sekuritizácie vakcinácie proti COVID-19 v ruskom a slovenskom mediálnom diskurze. Považujeme analýzu jazykovej manifestácie procesu sekuritizácie vakcinácie v komparatívnom aspekte za aktuálnu, nakoľko podobne ladené výskumy nielen prispievajú k prehĺbeniu našich vedomostí o súčasnom ruskom a slovenskom jazykovom obraze sveta, ale aj vypovedajú o tom, ako prebieha proces sekuritizácie v jazyku. Metodologicky sa opierame o inováčné východiská teórie sekuritizácie Kodanskej školy umožňujúce konceptualizovať bezpečnosť ako diskurzívnu prax a vnímajúce akt sekuritizácie ako rečový akt, ktorý vytvára nové významy a je schopný naštartovať určitú sociálnu dynamiku. Analýza nemá politologický charakter (nehodnotí politické intencie a obsahovú relevantnosť vyjadrení), ani neskúma, v ktorých prípadoch ide o konšpiračné teórie, hoaxy, trolling, fabuláciu, účelové klamstvo a pod. (Dulebová 2021, 49). Predmetom analýzy je výlučne jazyková (lexikálna) rovina prejavov, na

materiáli ktorých chceme poukázať na odlišné a podobné črty sekuritizácie vakcinácie v ruskom a slovenskom mediálnom diskurze.

Nakoľko rozsah článku nedovoľuje komplexnú analýzu tak rozsiahleho korpusu, akým je mediálny diskurz, obmedzili sme náš výskumný materiál v jeho ruskej časti na najvýraznejších predstaviteľov „antivakcinačných“ tendencií, a síce na informácie zdieľané v konšpiračnom segmente ruských digitálnych médií (napr. Красная весна, <https://rossaprimavera.ru/>) a na sociálnych sieťach na príspevky tzv. „nezávislej asociácie lekárov“ (*Независимая ассоциация врачей*, demonizujúcej vakcináciu a bagatelizujúcej COVID-19 prevažne v Telegram, kde majú vyše 30 000 sledovateľov, ale aj na YouTube, Instagram a Facebook). Analyzujeme aj texty príspevkov a na ne nadväzujúcich diskusií na YouTube kanále *A keď čestne?* Ilju Boltabajeva («А если честно?» Илья Болтабаев, 168 tis. sledovateľov), ako aj na s nimi spojené skupiny *Vyviest' na čistú vodu* (#Разоблачено, 16,9 tis. sledovateľov na Instagram), *Budík. Správy* (Будильник. Новостной, 17,2 tisíc), *Nie donúteniu!* (НЕТ ПРИНУЖДЕНИЮ!, 33,5 tisíc sledovateľov a 34 regionálnych skupín), *TV Stalingrad* (Телеканал „Сталинград“, 42 tisíc sledovateľov), spojený s rovnomenným kanálom na YouTube (695 tis.), a v neposlednom rade použijeme aj výsledky rozsiahleho výskumu ruských jazykovedcov z priekopníckej publikácie *Словарь русского языка коронавирусной эпохи*² (2021, 3500 slov, 550 strán, dostupný na <https://iling.spb.ru/dictionaries/neology/coronavirus/dictionary.pdf>). S cieľom mať relevantného „náprotivka“ pre objektívnejšiu komparáciu v slovenskej časti sme analyzovali texty známeho ľavicového populistu Ľ. Blahu zdieľané na sociálnych sieťach (vplyvného aktéra sekuritizácie, ktorý mal do júna 2022, keď Facebook zablokoval jeho účet kvôli nevhodnému obsahu, len na tejto sociálnej sieti 156 000 sledovateľov). Takisto sme excerpovali materiál aj

² V anotácii slovníka (tu a ďalej sa uvádza len ako *Slovník 2021*) autori deklarujú: „Авторы очерков коллективной монографии – российские и зарубежные ученые – системно и аспективно анализируют разнообразную пандемийную неологию, яркое словотворчество, интенсивную языковую игру, происходящую на просторах интернета и в современных массмедиа.“

z facebookového profilu známeho slovenského alternatívneho lekára (odporcu vakcinácií) I. Bukovského (61 000 sledovateľov na Facebooku, a ešte viac na jeho YouTube kanále *Dr. Igor Bukovský – AKV*, ktorý bol napokon odstránený administráciou Google kvôli obsahu denne sekuritizujúcemu vakcináciu proti COVID-19), ako aj publikácií známeho slovenského konšpiračného periodika *Zem a vek* (<https://zemavek.sk/>) a iných početných slovenských dezinformačných webov. Materiálu bolo viac ako dosť, lebo sa nedá nesúhlasiť so slovenskými odborníkmi v mediálnej oblasti, že „slovenská dezinformačná scéna je roky mimoriadne rozvinutá a len na Facebooku sa nachádza podľa databázy Blbec online viac ako 1800 zdrojov manipulatívneho obsahu, s čím pravdepodobne súvisí ten fakt, že podľa posledných prieskumov Globsecu na Slovensku verí konšpiráciám až 56 % ľudí. Príčinou je hlavne donedávna chýbajúca akcieschopnosť zo strany štátu, ktorý ponechal voľné pole pôsobnosti rôznym šarlatánskym webom a dezinformačným zdrojom“ (Oravský 2021, 42).

Komparatívnu analýzu sme uskutočňovali so zreteľom na intencie využitia konkrétnych metaforických modelov (vrátane ideológem), pričom dôležitá pre nás bola aj otázka, nakoľko konfliktogénne sú metafory tematizujúce „nebezpečenstvo“ očkovania. Naše predchádzajúce výskumy presvedčivo poukázali, že charakter rečovej agresie majú predovšetkým metaforické modely s konceptuálnymi vektormi krutosti a agresivity (vojenské a kriminálne metafory), metafory artikulujúce vybočenie z prirodzeného chodu vecí (morbiálne metafory), materiálnej vypočítavosti (finančné metafory), zoomorfne a fyziologické metafory (podrobnejšie Dulebová, Krajčovičová 2020, 21).

V prípade sekuritizácie „povinnnej vakcinácie“ prevaha konfliktogénnych metafor by ako „jazykový lakmusový papierik“ poukazovala na negatívnu sémantickú projekciu danej udalosti, jej modelovanie vo vedomí recipienta ako škodlivej, odsúdeniahodnej a nebezpečnej. Okrem toho nás zaujímalo, či v procese sekuritizácie vakcinácií ide prevažne o ruské a slovenské lingvokulturémy (príznačné pre daný jazykový areál), alebo o „jazykové argumenty“ univerzálno-precedentné („internacionálnej povahy“).

Vychádzame z poznatkov predstaviteľov tzv. Kodanskej školy Oleho Wævera, Barryho Buzana a iných, ktorí vo svojich prácach o teórii sekuritizácie (securitisation theory) prehodnocujú viaceré aspekty tradičného vnímania konceptu bezpečnosti a začínajú ho reinterpretovať a následne analyzovať ako rečový akt (podrobnejšie Buzan, Wæver, Wilde 2005). Dôležitým je pritom ponímanie sekuritizácie ako sociálne produktívneho rečového aktu, ktorý legitimizuje politikov na súrne opatrenia zamerané na neutralizáciu „existenčných hrozieb“ (či už reálnych alebo len manifestovaných), pričom im umožňuje ignorovať existujúce pravidlá a postupy. K základným pojmom teórie sekuritizácie Kodanskej školy patria *referenčné objekty* a *aktéri sekuritizácie*. Referenčné objekty sú entity, ktoré sú existenčne ohrozené a môžu si legitímne nárokovať právo na prežitie. Môže to byť celé ľudstvo, biosféra, ekonomika krajiny, demokratické hodnoty spoločnosti či konkrétna identita spoločenskej skupiny (Buzan, Wæver, Wilde 2005, 48). Vo výpovediach ruských a slovenských aktérov sekuritizácie ako referenčné objekty ohrozené „povinnou vakcináciou“ sú prezentované predovšetkým demokratické hodnoty, sociálny štát, občianske práva, verejné zdravie, ako aj zdravie konkrétnych ľudí. Často sa pritom využívajú konšpiračné teórie a do procesu sú dezinformačné weby zapojené natolko aktívne, že sa hovorí o modernej infodémii, záplave dezinformácií a falošných správ.

Ako príklad sekuritizačných protivakcinačných stratégií v Rusku ďalej uvádzame vyhlásenie vyššie spomínanej *asociácie nezávislých lekárov*, ktoré na internete malo skoro milión sledovateľov a doslova virálne šírenie: **Принуждение к вакцинации является вопиющим нарушением конституционных и человеческих прав. Это принуждение под маской заботы имеет признаки геноцида. Мы призываем всех честных граждан России и мира понять, что происходит, что каждый из нас сейчас решает судьбу свою, своих детей, своей страны и мира, и принять участие в движении за выживание человечества как биологического вида и за освобождение от угнетения мировой элитой, которая скрытно правит миром и последовательно вводит фашистский новый мировой порядок.** Telegram kanály lekárov predstaviteľov danej asociácie sledujú tisíce Rusov, ved' práve tu im „otvorila oči“ na presné

rozmary *тайваньского чипа*, вживляемого под видом прививки («*жи-жизации*»), dokážu, že *ковид это лишь обыкновенный грипп*, vysvetlia, ako farmaceutické spoločnosti pochopili, že *лучше зарабатывать препаратами для профилактики, которые нужны и больным людям, и здоровым*, a samotná vakcinácia sa spustila až po rozhodnutí *Бильдербергского клуба*, *договорившегося о сокращении населения Земли до 500 млн человек*.

Základné diskurzne stratégie slovenských aktérov sekuritizácie sa uberajú podobnými smermi: „vakcinácia je sprisahanie farmaceutických firiem, vakcinácia je výsledok zámerov šarlatánov, COVID-19 je obyčajná chrípka, COVID-19 neexistuje, ľudí zabíjajú 5G siete a všetci budeme začipovaní, aby nás mohla vláda ovládať“ (Oravský 2021, 69), a hlavné nebezpečenstvo (a zbytočnosť) očkovania spočíva v tom, že „COVID vakcíny môžu zmeniť ľudské gény, vznikli rýchlo a nie sú dostatočne otestované, narúšajú plodnosť, imunita rýchlo vyprchá a bude treba sa preočkovávať každý rok, chránia len pred vážnejšími prípadmi a nie pred samotnou infekciou“ (Oravský 2021, 76).

Aktér sekuritizácie vyníma tému z bežného politického procesu a pre-súva ju do roviny sekuritizácie (prostredníctvom rečového aktu). Aktérmi sekuritizácie sú prevažne politici, ale môžu nimi byť aj ľudia mimo politiky. Pokiaľ sa aktér sekuritizácie dokáže tvrdením o prioritě a naliehavosti existenčnej hrozby pre referenčný objekt vyhnúť inak záväzným pravidlám a procedúram, stávame sa svedkami úspešnej sekuritizácie (Buzan, Wæver, Wilde 2005, 35). „Vplyv a pozícia aktéra sekuritizácie v danej spoločnosti sú často pre úspešnú sekuritizáciu rozhodujúce, nakoľko vďaka vplyvu aktéra sa hrozba stáva hrozbou len tým, že on ju tak vníma a verejne to vyhlasuje“ (podrobnejšie pozri Štefančík, Dulebová 2017, 53).

Vychádzajúc z excerptovaného materiálu a jeho následnej obsahovej analýzy, ďalej v príspevku predkladáme len najfrekvencovanejšie výrazy a metaforické modely. Podľa našich pozorovaní ako ruskí, tak aj slovenskí aktéri sekuritizácie v procese metaforizácie vakcinácie sa obracajú skôr k stereotypným obrazom (odkazujúcim na notoricky známe fakty histórie) a dá sa hovoriť aj o značnej inštrumentalizácii histórie, reinterpretácii

idiológem, ako aj o konštrukcii mimoriadne konfliktogénnych metaforických konceptov.

Jednoznačne najčastejšie používanou metaforickou konceptuálnou schémou (frame) ako v slovenskom, tak aj v ruskom mediálnom diskurze je *fašizmus* (ktorej zodpovedá aj množstvo tematicky usúvzťažnených slotov ako *gestapo*, *koncentračné tábory* a pod.): *Выглядит как настоящий фашизм – сети о QR-кодах в транспорте и в кафе / Почему мы сравниваем QR-коды и фашизм? / Против антиваксеров, носящих желтые звезды, подготовили заявление в прокуратуру / Зюганов сравнил власти России с фашистами из-за QR-кодов / Россия должна была отвергнуть QR-коды, как победившая фашизм страна / Каждый второй из нас нарушает бессмысленные и фашистские куаркодовые барановирусные постановления / насильственная вакцинация – фашистский эксперимент Третьего рейха / sme sa dostali do zradných bažín kovidofašizmu / novej fašistickej stigmatizácie nezačkovaných / Táto vláda oficiálne zavádza fašizmus / ako kedysi Hitler, treba tlačiť fašistický naratív, že ľudia sa delia na elitu a spodinu / očkovací fašista / pandemický fašizmus / očkovací fašizmus sa rozlieza po celom svete / nie ste pre nich slobodný človek, vy ste vlastníctvo fašistického štátu a ten si s vašim telom môže robiť, čo chce / v skutočnosti iba fašizujú slovenskú spoločnosť / liberálna kaviareň rozdeľovaním spoločnosti na očkovaných a neočkovaných úplne bezstarostne obhajuje fašistické praktiky, inšpiruje sa diktatúrami / Musíme očkovací fašizmus zastaviť / považujem to za plazivú fašizáciu / povinné očkovanie je fašistické opatrenie.*

V procese komparácie sme si všimli, že v ruštine v súvislosti s konceptom *fašizmus* sa vytvárajú zložitejšie deriváty a kompozity, pričom proces neologizácie je dynamickejší: *ВАКЦИ-НАЗИ: В Госдуме осудили бизнес-войны фармацевтических компаний на фоне пандемии коронавируса / Вакци-нази обыкновенные фашисты XXI века / Ковид-фашизм рулит / Поддержка ковид-фашизма государств со стороны либералов обидна вдвойне / вышли с требованием остановить коронафашизм / Борьба против корона-фашизма разворачивается по всему миру / Какой позор этот новый COVID-фашизм / Корона-Гитлера будем забрасывать трупами.*

V hyponymickom vzťahu k pojmu fašizmus sú aj každému Slovákov dobre známe precedentné mená s mimoriadne silnými negatívnymi konotáciami *Mengele*, *Hitler*, *Goebbels*, *Rosenberg*, ktoré napr. Ľ. Blaha nepretržite používa na démonizáciu „povinnnej vakcinácie“: *V minulom živote by zrejme podával skalpely doktorovi Mengelemu / Od čias Josefa Mengeleho až doposiaľ toto ľudské právo nikto nespochybňoval a odrazu – všetko je inak / ako by sa sem vracala nenávisť, ktorá tu od Hitlera nebola / povinné očkovanie má bližšie k Hitlerovi než k modernej demokracii / Namiesto goebbelsovskej propagandy žiadame objektívne informácie a vyzývame k tomu, aby očkovanie bolo dobrovoľné / Správajú sa ako doktor Mengele, nútia ľudí do medicínskych experimentov / Od Adolfa sa líšia len v tom, že nie sú rasisti – im je jedno, akej si farby, oni nenávidia všetkých / Mengeleho pohrobky / povinné očkovanie experimentálnou vakcínou pripomína Josefa Mengeleho / Naposledy podľa krvnej línie rozlišoval Alfred Rosenberg, hlavný nacistický ideológ. A teraz Heger s Lengvarským, gratulujem.*

Rusi v zmysle metaforického využitia vyššie spomínaných precedentných mien (s negatívnou až odpudzujúcou sémantikou) za Slovácki nezaostávajú, nestretli sme sa len s menom *Alfreda Rosenberga*, ostatné sú zastúpené často, pričom ich písanie v niektorých prípadoch s začiatočným malým písmenom ako aj použitý plurál svedčí o ukončení procesu apelativizácie (keď sa z vlastného mena stáva všeobecné) daných mien v ruskom jazykovom obraze sveta: *Доктора менгеле, надеюсь, ответят за преступления! / Проценко назвали «Доктором Менгеле» после его слов о том, что от прививки нельзя заболеть / Каждый день приходят заявления высокоранговых докторов менгеле, требующих принудительной вакцинации несовершеннолетних / Ноль доверия докторам Менгеле и руководству страны / Нацистский внук Геббельса сегодня: «Покажи мне свои цифровые документы» / «Забайкальский Геббельс»: губернатор предложил «оцеплять и вакцинировать» / обязательная вакцинация – Геббельс переворачивается в гробу / По заветам Геббельса: антироссийская кампания по расчеловечиванию.*

Pôsobivá je aj metafora *gestapáci* vyvolávajúca okamžité reakcie strachu: *Matovičovi gestapáci si práve odhlasovali očkovací apartheid a ešte si aj zatlieskali, že z polovice Slovákov urobili podľudí / Toto je Mikulec –*

gestapák na pohľadanie! / to sú **gestapácke** nápady / množstvo korporátnych **gestapákov** / QR-код называется «санитарным авторитаризмом» **и «настоящим гестано»** / заявление, реально, **как в гестано**, своих-то детей укололи, нет? / **Гестано** отдыхает (posledný výraz, v doslovnom preklade **gestapo odpočívá**, v súčasnom ruskom jazyku znamená, že niekto ho predbehol, niekto ešte prekonal jeho praktiky).

Образ **концентраčného тábора** v ničom nezaostáva za **gestapákmi** vo vyvolávaní hrôzy, aj keď otázka etických hraníc je v prípade podobných paralel viac ako akútna: *presne ako bachári v Osvienčime, keď Židov hnali do plynových komôr / hrkútajú ako dvaja gestapáci v Osvienčime / preventívne nás všetkých niekoľko miliónov strčia do **концентраčného тábора** / sa mentálne zasekli dakedy v roku 1943 v **Mauthausene**. Zaujímavé, že v ruskom mediálnom diskurze si aktéri sekuritizácie „vystačia“ s vlastnými, ruskými lingvokulturémami a nemajú potrebu používať medzinárodne neslávne známe názvy: Создатель «Спутника V» предложил строить **новый ГУЛАГ?** / **Новый ГУЛАГ?** Кургинян оценил идею Гинцбурга сажать за «поддельные» QR-коды / Следующим шагом, судя по всему, будет то, что построят **ГУЛАГи для непривитых** / **QR-Гулаг** в действии / создание **цифрового ГУЛАГа**.*

V ruskom sekuritizačnom diskurze sme sa menej stretávali s často využívanou na slovenských dezinformačných weboch v súvislosti s povinným očkovaním proti COVID-19 metaforou *apartheidu*, ktorá je medzinárodne zaužívanou ideológiou. Častejšie sa používal pojem *segregácia*, ktorý je sémanticky synonymický *apartheidu*, ale predsa má širší význam a menej negatívne, abstraktnejšie asociácie: «**Сегрегация**» vs «военное время»: в Общественной палате РФ начали обсуждение законопроектов о QR-кодах / COVID-19: **сегрегация** по вакцинации, или Новые правила жизни в России / облавы, лагеря, **сегрегация**: шоковой терапией начали бороться с COVID / Москва времен **апартеида**. Чем закончится **сегрегация** граждан по принципу вакцинации от ковида / Да здравствует **сегрегация!** О том, что все люди равны, но вакцинированные – равнее / Будет ли **сегрегация** общества на привитых и непривитых и к чему это приведет? / Как коронавирус обострил отношения власти и общества в России: Идет массовая дискриминация и **сегрегация народа России**,

нарушены базовые конституционные права и свободы / po desivých skúsenostiach z 20. storočia s **apartheidom** v Južnej Afrike či segregáciou v USA, dnes hovorí o občanoch dvoch kategórií / ponechávajú **apartheid** pre neočkovaných. Nadľudia, podľudia, paralely s juhoafrickým **apartheidom** / prioritou je teraz boj proti očkovacímu **apartheidu** / Čaputovej trvalo až jeden deň, kým podpísala zákon o očkovanom **apartheide** / Pfizer nie je spása, **apartheid** nie je cesta / Držím palce každému, kto bojuje proti **apartheidu** / Učebnicový **apartheid** / Oni tu zavádzajú takú diskrimináciu, akú nemali ani v Južnej Afrike počas **apartheidu** / Ľudia nechcú **apartheid** – ani tí očkovaní / Presne toto robme tým, čo kolaborujú so systémom **apartheidu** / Už začal platiť režim **apartheidu** a hoci covid môžu roznášať očkovaní aj neočkovaní / **Apartheid** sa prehlbuje.

Podľa nášho názoru inštrumentalizácia dejín sprevádzaná reinterpretáciou ideológem, napríklad z hľadiska politológie presne vymedzeného pojmu *fašizmus* (ktorý, ako vidíme z vyššie uvedených príkladov, je sémanticky interpretovaný ako úplne všetko, čo politickým zámerom aktérov sekuritizácie nevyhovuje) vedie k pomalému, ale istému vyprázdňovaniu jeho pôvodného významu, deideologizácii a následne aj k hodnotovej dezorientácii v aspekte historickej a kultúrnej pamäti mladej generácie Slovákov (podrobnejšie pozri Dulebová 2021, 53).

K prejavom rečovej agresie v procese sekuritizácie radíme početné konfliktogénne metafory, v prvom rade metafory vojny, kriminálne, morbiálne, zoomorfné a pod. (porov. Štefančík 2020, 56). Najvýraznejšou vojenskou metaforou sa ukázal v našom prípade koncept *teroru*, a to ako v diskurze slovenskom, tak aj ruskom: **Психологический террор против граждан – кто, как и зачем?** / **Терроризируют** без конца вакцинами и коар-кодами / Депутаты **вакцино-террористы** / **Террор вакцинами** в госсекторе / Prečo práve teraz **terorizujú** ľudí covid-pasmi? / musíme zastaviť očkovací **teror** / chcú nás takto **terorizovať**, aby sme utekali nechať si pichnúť Pfizer / v armáde idú spustiť čistky a očkovací **teror** (aj keď metafora *teroru* v slovenčine a ruštine už je sčasti lexikalizovaná, v danom kontexte si ešte zachováva svoj expresívny náboj).

Výraznou je aj kriminálna metafora sprisahania, pričom podľa našich pozorovaní v ruskom diskurze „sprisahanie“ nadobúda širšie kontexty ako v slovenskom: *Что лежит в основе теории «ковид-заговора» и почему многие люди с легкостью начинают верить в нее? / вера во всеобщий медийный заговор с целью беспрецедентной по своим масштабам манипуляции общественным сознанием и создания обстановки психоза / заговор фармкомпаний и выдумка политиков: напуганные граждане смешались с корона-скептиками, теоретиками заговора и нео-нацистами / фильм о пандемии коронавирусной инфекции COVID-19 как о реализации «теории мирового заговора» / пандемия – это глобальный заговор элит / Obrovské sprisahanie Bruselskej, nikým nevolenej Eurokomisii proti nám vo veci vakcinácii / sprisahanie tieňovej svetovlády – očkovanie bude konečná / sprisahania páchané na bežných ľuďoch.*

V rámci široko rozvetvenej kriminálnej metafory v procese sekuritizácie vakcinácie v Rusku sa často objavujú lexémy nielen spisovné, ako napríklad *преступники* (v najširšom kontexte, od poslancov presadzujúcich zákony o povinnom očkovaní po zlodejov-lekárov, ktorí ich vykonávajú), *заложники* (rukojemníci danej bezvýhodiskovej pandemickej a očkovacej situácie), *ГУЛАГ, лагерь, зона, тюрьма, тюремная камера* (v ktorých sa nechtiac ocitli voči vakcinačnému nátlaku bezbranní občania), *надсмотрщики, надзиратели* (dozorcovia, ktorí neprestajne kontrolujú QR-kódy, teplotu a pod.), ale aj slangové, argotické metafory, napríklad *жулье* (podvodníci, ktorí zarábajú na predaji ilegálnych COVID-pasov a pod.), *беспредел* (úplná absencia legitimacy a nesystémové vydávanie vakcinačných nariadení), *наезд* (vydieranie, nátlak vyvíjaný na nezačkovaných), *банды, шайки* (ktoré profitujú na danej situácii), *подельники* (spolupáchatelia, väčšinou zainteresované ziskuchtivé firmy, zdravotnícke organizácie, lekárne, zdravotné strediská), verejní činitelia, ktorí *крышуют* (dosl. zastrešujú, organizujú proces verejného nátlaku), množstvo *стукачей* (bonzákov, ktorí žalujú na občanov porušujúcich pandemickej a vakcinačné pravidlá, prevažne ale na tých, ktorí kupujú falošné COVID-certifikáty). V slovenskom diskurze sme nezaregistrovali podobnú rozmanitosť pomenovaní kriminálnych subjektov

a činov ani zďaleka, tu do popredia vystupujú len **zlodeji** (nanucujúci očkovanie) a **väzenia** (pre nezaočkovaných je metaforickým väzením aj krajina, z ktorej nemôžu odísť na dovolenku a pod.). Intencia využívania kriminálnych metafor v procese sekuritizácie vakcinácie je explicitná, a síce navodiť pocit strachu, bezvýhodiskovej situácie, únik z ktorej je možný len v prípade porušenia vnucovaných pravidiel, vyhýbania sa novým zákonom, a teda únik pred artikulovaným (imaginárnym) nebezpečenstvom doslova za každú cenu.

Do popredia v procese ruskej sekuritizácie vystupuje aj morbiálna metafora, predovšetkým lexémy **vírus** a **epidémiá**: **вирус лжи / информационный вирус / вакцина лжи / эпидемия вакцинофейков: как на коронавирусе зарабатывают аптеки и хайпуют блогеры.**

Často spomínaný v procese sekuritizácie koncept **смерти / smrti** s odstrašujúcou negatívnou konotáciou sa ale nepoužíva v prenesenom metaforickom význame ani v slovenskom, ani v ruskom diskurze, aktéri sekuritizácie vakcinácie v tomto prípade používajú slovo v priamom význame a doslova sa predbiehajú v zastrášaní smrťami, ktoré „údajne“ nastali ako následok vakcinácie (toto je podľa nášho pozorovania najrozšírenejšia diskurzívna stratégia odvracajúca občanov od očkovania): **12 случаев смерти после прививки от коронавируса (COVID-19) / В Швейцарии с начала года умерли 150 человек после прививки от коронавируса / Смерти, наступившие в результате вакцинации от COVID-19, не попадут в общую статистику смертности от новой коронавирусной инфекции / Смерть от COVID-вакцины французский суд признал самоубийством / На Камчатке проверяют обстоятельства смерти 18-летней девушки после вакцинации / Muž z Námestova zomrel pár minút po 3. dávke očkovania / Bývalý poslanec Jaroslav Paška zomrel vo veku 67 rokov v júli tohto roka, predtým ho očkovali vakcínou od konzorcia Pfizer-BioNTech / Mohla za smrť mamičky Terézie (+39) z Nitry vakcína? / Pribudlo úmrtie po očkovaní, súvislosť je podľa ŠÚKL možná.** Ako vidíme, všetky úvahy o smrti ako následku očkovania sú skôr v hypotetickej rovine, avšak tu je zjavná apelácia nie k faktom, ale k emóciám, lebo v každom čitateľovi samotná lexéma **smrť** vyvoláva tie najväčšie obavy a depresívne naladenie.

Zoomorfная метафора tradične vytvára negatívne zmysly, v tomto prípade v oboch jazykoch ide prevažne o stereotypizáciu poslušnosti a absenciu vlastného názoru prostredníctvom metafor **ovce** (prevažne v slovenčine), **barani** (viac v ruštine), a samotný COVID-19 v ruštine sa často artikuluje aj ako neologizmus **барановирус**: **Барановирус** ооооочень страшная ПАНДЕМИЯ, нет ПАНДЕМИИЩЕ!!!! Бубонная чума и испанский грипп просто обрыдались из зависти / «**модная процедура**», «**жизнизация**» или «**уколизация**» – прививка, а «**подопытные**», «**бараны**» или «**стадо**» – люди, на нее согласившиеся / там где когда-то давно жил великий русский народ теперь живет **стадо баранов** / Вице-президент «Роснефти» назвал россиян **баранами**: «Два удара по башке, обездвигил и уколол» / Депутат сравнил россиян с **баранами** и призвал прививать их по «**закону стада**» / Сторонники вакцинации от Ковид и их противники считают **друг друга баранами**, добровольно **идущими на заклятие**. Возможно, правы все / Вчера мы согласились с пенсионной реформой, сегодня согласились сидеть дома из-за **фейкового барановируса** / **Ovce, dezoláti, telatá** a agresivita na sociálnych sieťach. Postoj k očkovaniu rozdelil Slovákov / Adela Vinczeová sa postavila na stranu vedy. Ako sa však stavia k situácii, keď ju niektorí ľudia kvôli tomu prirovnávajú **k ovci**? Ak mi dnes niekto povie, že som sa dala zaočkovať **ako ovca**, odpovedám mu, že v tomto by sme **mali byť ovce** a že som tou **ovcou rada**. Je potrebné tvoriť **jednotné stádo**, lebo na tom funguje princíp kolektívnej imunity. Tu so zveličením dodám, že aj tí, čo sú proti očkovaniu, môžu byť považovaní **za ovce**, akurát za také, čo **stádo zdržujú**. Všetci žijeme v **jednom košari**.

Výraznou je aj metafora **šikanovania**, ktorá v ruštine tvorí dlhý synonymický rad (*травля, буллинг, моббинг, насмехательство, дедовщина*, dokonca dnes aj *кибербуллинг*) a je v procese sekuritizácie používaná s cieľom poukázať na neopodstatnené, nespravodlivé ponížovanie ľudí odmietajúcich očkovanie: *táto informácia by mala skončiť pandémiu, **šikanu** vakcínou – a strach!* / **šikanovania** neočkovaných ľudí bolo už dosť / **zabraňovanie** delta variantu či **šikana** neočkovaných / **zастраšovanie, šikanovanie** a **diskriminácia** detí, ktoré nebudú očkované vakcínou proti vírusu je **porušením všetkých princípov európskej demokracie** / **Covid-буллинг** –

новый вид травли / Непривитые от коронавируса учителя из Екатеринбургa **столкнулись с травлей** со стороны коллег и родителей учеников / это стало **причиной травли** для нежелающих прививаться от коронавируса / **Моббинг** – это форма психологического насилия, **массовой травли**. Теперь поводом для этого нередко становится отказ от вакцинации против Covid-19 / Идет **мощная травля**, люди в интернете называют **непривитых уродами** / Некоторые непривитые становятся **жертвами моббинга** / глава профсоюза работников МВД, чьими руками провоцируется **моббинг и буллинг**, помимо ковид-команды продажных журналов, дохтуров и чинуш.

Zaujímavé, že napriek tomu, že Ľ. Blaha je ľavicovým radikálom, v procese sekuritizácie často vytvára metaforické odkazy ironizujúce predstaviteľov, resp. symboly komunistickej ideológie: *Liberáli to dávajú na **Gottwalda** / tu bude ako v **Severnej Kórei** / sú tu také zákazy, že by aj **aparátčici za bývalého režimu** mohli závidieť / ubijú ľudí **severokórejskou propagandou** a ani len nepripustia vyvázenejšiu diskusiu o očkovaní. Už menej prekvapivé je to pri sekuritizačných snahách I. Bukovského, ktorý prejavuje priam obdivuhodnú jazykovú nápaditosť v tvorbe okazionalizmov odkazujúcich na v bývalom ČSSR dobre známe naratívy a reálie z obdobia „so ZSSR na večné časy“: **Kovidbyro** a ich lokaji v médiách bojujú už iba o svoje záujmy / slovenské **KOVIDBYRO** hrubo podcenilo význam vitamínu D / **Kovidbyro** nás valcuje: chaos a šikana každý deň. Jazyková invencia nezostala nepovšimnutá a šíri sa internetom s cieľom ironizácie súčasnej vládnej garnitúry zodpovednej za vakcináciu: **Kovidbyro** predstavujú zásadne tučné osoby od Mikasa cez Krčméryho, vedca Čekana až po Rypákovú princeznú / **kovidbyro** „odborníkov“, ktorí všetci sú doteraz zodpovední za 14 500 mŕtvych Slovákov navrhujú povinné očkovanie pre 60+ / **Kovidbyro** presvedčil celý svet, že „nový koronavírus“ je jediným a najväčším problémom ľudstva / naše **Kovidbyro** dovolilo konečne odložiť z tváre „prostriedok osobnej ochrany“.*

Nielen v súvislosti so sekuritizačným diskurzom, ale aj počas našich predchádzajúcich výskumov politického a mediálneho diskurzu v Rusku a na Slovensku sme vždy konštatovali, že údajný výraz V. I. Lenina *полезные идиоты* je prekvapivo populárnejší na Slovensku ako „doma“

v Rusku, a ani predkladaný výskum nebol výnimkou: *prof. Krčméry sa stal „užitočným idiotom“ systému / Matovič sa zaradil medzi užitočných idiotov Kremľa / V Česku muničák, na Slovensku užitoční idioti, ktorí nakúpili Sputnik / užitoční idioti propagandy očkovania pre deti. V ruských digitálnych médiach sme v prípade protivakcinačného diskurzu daný výrok nezaregistrovali.*

Zaujal nás aj ten fakt, že v procese sekuritizácie vakcinácie v Rusku sme nezaregistrovali využitie takých politém sovietskeho obdobia, ktoré by mohli metaforizovať „nútenú“ podobu vakcinácie, ako napríklad, *Полумбюро, rozkaz strany, pokyny zjazdu* a pod. *Genocída, fašizmus, totalita, segregácia* a ďalšie podobne univerzálne ideológie sa používajú často, ale sovietizmy už pomenej, možno aj preto, že aktéri sekuritizácie nepredpokladajú možnosť vyvolávania ich prostredníctvom nejakých mimoriadne negatívnych reakcií (úroveň nostalgie za ZSSR v súčasnom Rusku je stále prekvapivo vysoká).

V sekuritizačnom „protivakcinačnom“ diskurze populárneho slovenského „alternatívneho“ lekára I. Bukovského sa často stretávajú aj medicínske pojmy, ktoré sčasti už prešli procesom determinologizácie: **ANÓMIA Slovenska – dokážeme sa ešte ZACHRÁNIŤ?** (lekársky termín „anómia“ pôvodne znamenal neschopnosť spomenúť si na mená ľudí, dnes sa rozšíril aj na sféru sociálnu a poukazuje na stav rozkladu noriem sociálneho konania v spoločnosti). Daná jazyková stratégia je pomerne neobvyklá, lebo málokedy sa stretávame s tým, že by v procese sekuritizácie, keď aktér chce myšlienku priblížiť čo najväčšiemu počtu ľudí, zároveň použil zriedkavý termín (v danom konkrétnom prípade by mohol použiť aj emočne pôsobivejšie slová, ako napr. chaos, rozklad a pod.). Okrem toho sa nezdráha používať aj širokej verejnosti málo známy pojem menticída (systematická snaha rozložiť a zničiť hodnotový systém a morálku človeka použitím psychického alebo fyzického týrania alebo drog s cieľom dosiahnuť radikálnu zmenu jeho myslenia a konania): **MENTICÍDA Slovenska!** Komentáre jeho fanúšikov a sledovateľov pod týmto vyhlásením naznačujú, že nie všetci pochopili správne sémantiku daného výrazu, ale zato všetci pochopili, že sémantika je negatívna, a preto ju podporujú, pohoršujú sa a burcujú na protest. Iní aktéri sekuritizácie (aj v Rusku,

aj na Slovensku) neinklinujú k tak zložitým termínom, a danú myšlienku synonymicky vyjadrujú veľmi jednoducho pomocou hovorovej frazémy *vytývanie mozgov* / *промывание мозгов*: **Covidové vytývanie mozgov** / *väčšina populácie si necháva vytývať mozog očkovacou propagandou* / **Vytývanie mozgu v oblasti povinného očkovania bohužiaľ funguje skoro dokonale** / *вакцинационное промывание мозгов сильнее на госканалах день ото дня*. V ruskom sekuritizačnom diskurze sme výrazy anómia a menticída nezaregistrovali, ruskí aktéri sekuritizácie sa obracajú prevažne k lexémam jednoduchším na vnímanie bežného recipienta.

Čo sa týka aspektu vzniku nových nominačných modelov v procese sekuritizácie očkovania proti COVID-19, musíme konštatovať, že ruskí aktéri sekuritizácie sú slovtvorne „nápaditejší“ ako ich slovenské náprotivky, resp. nám sa nepodarilo objaviť slovenské „analógie“ nasledujúcich neologizmov: *Готовят Америку к Пфайзерокосту? Антипрививочники сравнивают глобальную кампанию по вакцинации от COVID-19 и ограничения для непривитых с Холокостом* / *Если ты посмотрел подборку этих роликов и по-прежнему веришь в лохопандемию, то у меня для тебя хреновые новости: увы, ты законченный идиот и тебе надо срочно вакцинироваться* / *Если вы верите в макаронивирус (лапша на ушах) и в сантаклауса с миккимаусом, то и мне поверьте, что любой вирус размножается при наличии питательной среды* / **макаронивирус** *разрушает не каких-то там отдельных людей, он разрушает саму способность людей быть индивидуальными* / *мы переживем и нынешнюю паникодемию фейковируса* / **Фуфловакцина** *от мнимого барановируса специально сделана по заказу глобальных сатанистов для превращения человека в большое и легко управляемое животное* / **Фуфловакцина** *содержит компоненты для изменения ДНК* / **Фуфловиры** *против COVID-19 оказались опасны* / **Фуфлопидемия фуфловируса**: *ковид превращается то ли в секту, то ли в клуб фанатов* (kompozícia s ruským slangovým slovom *фуфл*o, vo význame niečo nevhodné, nepoužiteľné, fejk).

Protivníkov vakcinácie v ruskom diskurze často pomenovávajú aj neologizmami **ковид-диссиденты** alebo **вакцинодиссиденты**, v slovenskom diskurze sme nenašli prípady podobnej slovtvorby, aj keď

pojem disident je dobre známy aj slovenskému recipientovi. Zaujímavý je aj neologizmus **вакцинобесие**: *Русский народ против принудительной вакцинации, власть нагнетает вакцинобесие / вакцинобесие перешло все разумные границы и угрожает здоровью нации*, slovenskú podobu sme nenašli. Povinnú vakcináciu bagatelizuje aj neologizmus «вакцинация»: **вакцинация** как здоровая альтернатива вакцинации (alkohol ako účinnejšia prevencia choroby, kontaminácia Вакх (Bakchus), boh vína a вакцинация).

Na Slovensku sa do popredia v súvislosti so sekuritizáciou vakcinácie dostáva predtým skoro nepoužívaný, „odstrašujúci“, ale tiež pravdepodobne pre bežného sledovateľa správ nie úplne prehľadný pojem patokracia: **ковидовая патокracia психопатов / Патокracia: Будете са тестоваť, лебо са нам то пáчи а basta! / Прvé пуклины ковидовет патокравие психопатов? skupinové myslenie патократов а их локажов ликвидует целú spoločnosť / повинне оčkovanje ako príклад аутокравие, патокравие а игнорантства / патокравие непознá hraníc... máme на мьсли оčkovanje а азь брачиáлну propagанду с нím spojenú**. Pochybujeme о том, že rozhorčené а подпоруюче коментáре (множество которých „двúха“ подобне посты до „top správ“ на социáльных сietách, а teda видí их стáле виáк а виáк recipientов) под подобными статусми а чláнками пишú лудия, которí си уведомяют, že патокравия је моч в руках патологических једнотливцов, је то „политическý режим, где патологическá меншина риáди вáчшину нормáлнеј spoločности, до вáчшиновет spoločности внаша патологическé hodnotы а брáни розвитку высших просоциáльных цитов, солидариты а алтруизму“ (Hrustiч 2013), а teda саmotнé tvrdenie је до значеј мьиery прећнанé. В руском секуритизáчном дискурзе сме са с тýmто појмом нестретли, зато са там чáсто вьуžívá инé покáзание на „уближуючу моч“ (з грес. krátос – влáда), а сíce модернý неологизмус вакцинокрáтия: **Глобáльный геноцид от Вакцинокрáтии! / думскáя вакцинокрáтия на марше / звериный оскáл вакцинокрáтии**.

В руском медиáльном дискурзе (на роздиел од словенскéго) сú в úчтьходном поchte прítонне неологизмы а окáзиáлизмы odkáзуюче на рускý фольклór (с покúтитím нáродно-прецедентных мьен а вьрзов, resp. словотворных поступов влáстных рускému фольклóру): *Ковид Ковидыч*,

ковидище (ковидище Поганое), ковидла, ковидра, ковидство, ковидушко, ковидыч (Змей Ковидыч), коронавирушка, короныч (Короныч, Змей Короныч), корыныч (Змей Корыныч), короназмей, коронахрень, короначудовище, вирусососец. Если **ковидушко** и изготовят к осени, то прививки от коронавируса в обязательном списке не будет / Хочется немного серъезу. Потому что милая Европа рано радовалась. Она вроде выставила COVID-19 за порог, помахала ему ручкой, дверь за ним заперла. И тут такое – бабах! – **ковидушко** что-то забыл (viac príkladov v Slovník 2021).

Aj keď folklórne elementy sme v slovenskom sekuritizačnom diskurze nezaregistrovali, musíme konštatovať, že vysoká úroveň hyperbolizácie je vlastná sekuritizácii vakcinácie ako na Slovensku, tak aj v Rusku: *zložený strachom verí služobníkom zla, že ho budú chrániť / psychopati a sociopati vo verejných funkciách a ich mediálni lokaji, ktorí ho zneužili na svoje zlovestné ciele / четыре всадника ковид-апокалипсиса: чипирование, биг-даты, вакцины-убийцы и транснациональные корпорации / власти запретят детей в ковид-лагеря и будут выдавать их только вакцинированным родителям, потом родители вымрут и вау!!! Педофилы и вся их команда луюют!* А коснется всех разом, одним махом. Полиция, росгвардейцы – *будут стрелять на поражение.*

Príkladom hyperbolizácie je aj využívanie univerzálne-precedentného mena Armageddon (iné názvy v slovenčine Armagedon, Harmagedon, Harmageddon, v ruštine len Армагеддон), vo väčšine kultúr a náboženstiev zakorenená viera o skaze, Božom súde a katastrofálnom zániku sveta. Zaujímavým v tomto prípade sa nám zdal ten fakt, že na Slovensku sa dané precedentné meno využíva ako zástancami očkovania, tak aj jeho odporcami, v Rusku sme našli len príklady využívania zástancami očkovania, ktorí vnímajú samotnú pandémiu ako svetovú pohromu, skazu pre ľudstvo, a preto nič nemajú proti vakcinácii. Zástancovia očkovania: *Premiér o sprísnení opatrení: Nechceme armagedon na Slovensku / Biochemik Čekan: Bud' silné karanténne opatrenia, alebo nám hrozí armagedon / Biochemik Konvalinka: Bez očkovania by bol teraz armagedon, tretia dávka je prioritá číslo jeden / Armagedon či dokonalá búrka. Aj*

také prívlastky dostala vlani prvá vlna covidu / **Коронавирусный армагеддон**. О пандемии коронавирусной инфекции как о глобальной катастрофе / На Россию движется **коронавирусный Армагеддон** / Северная Америка начинает постепенно приходить в себя после **коронавирусного армагеддона**. Protivníci očkovania: vo všetkom klamí, najprv korona, potom tyčinka s čipom do nosa, potom vakcína s 5G, aby nás mohli **ovládať mimoszemšťania a nakoniec potopa a armagedon** / Môj svet **sa nevolá Armagedon** podľa Igora a nedám sa v ňom utestovať a upíchať až na smrť / predstierajú nám **hotový Armagedon** a pritom ide len o obyčajnú virózu.

Frazémy sú často využívané v procese sekuritizácie vakcinácie ako na Slovensku (**robiť zo života nevakcinovaných peklo / jedna babka povedala** čo budú za následky / následkov sa boja ľudí **ako čert kríža / dajte preč paprče** od deti / sa môžete **rozkrájať aj na franforce** ale ľudia vám **neuveria / mastí vačky** Pfizeru), tak aj v Rusku, avšak len v ruskom mediálnom diskurze sme našli aj výrazné transformácie frazém (анти-пословицы): **Бойся китайцев, дары приносящих!** / **Бойся уколizationsи, под видом даров приносимой** (transformácia univerzálne-precedentného výrazu **timeo Danaos et dona ferentes** od Virgília) / **Лучше уколоть, неже правду открыть** (**Лучше ложь сказать, неже правду открыть**) / **Кому суждено быть повешенным – тот от коронавируса не помрёт** (**Кому повешену быть, тот не утонет**) / **Вакцина – дура, карантин – молодец** (**Пуля – дура, штык – молодец**) / **Не так страшен ковид, как идиотские меры борьбы с ним** (**Не так страшен чёрт, как его малюют**) (Slovník 2021). Väčšiu tendenciu k transformáciám a modifikáciám frazém v ruskom (v porovnaní so slovenským) diskurzom konštatujú aj viacerí slovenskí odborníci (porov. Gajarský, Iermachkova, Spišiaková 2021, Kalečic 2020).

Ruskí odborníci v oblasti korpusovej a počítačovej lingvistiky na objednávku spoločnosti *Mediazona* (Медиазона, <https://zona.media/>) pomocou softvérového nástroja spracovali lematizáciou 3,7 milióna správ z 54 četov protivakcinačnej tematiky.³ Výsledkom sa stal výber 500 najpoužívanejších lexém, medzi ktorými najfrekvencovanejšími boli:

³ Podrobnejšie na <https://zona.media/article/2021/07/16/antivaxxx>.

сатанист, мутировать, убивать, тромбоз, глобалист, геноцид, жид, ротшильд, чип, побочка, Иуда, Сорос, еретик, травить, отравлять, барановирус, заговор, чипирование, опыты. Ako vidíme, negatívna až odpudzujúca konotácia najpoužívanejších výrazov je zrejme výsledkom prebiehajúcej sekuritizácie vakcinácie, ale zároveň aj jej názornou ukážkou. Význam najfrekvencovanejších výrazov plne reflektuje podstatu „insitnej“ logiky ruských antivaxerov, ktorá je absolútne súzvučná logike marginálnej časti slovenskej spoločnosti, ktorú takisto sledujeme v komentároch na sociálnych sieťach a internetových verziách novín: *očkovanie zabíja, vedie k vedľajším účinkom a mutáciám, vyvoláva trombózu, je to nebezpečné čipovanie, pokusy na ľuďoch ako na ovciach, je to výsledok sprisahania, genocída, za ktorú sú zodpovední satanisti, globalisti, židia, Soros (teda hlavne heretici a Judášovia našich dní).* Úplne totožné jazykové prostriedky pre totožné diskurzívne stratégie démonizácie očkovania.

„Bohužiaľ v dnešnej ‚postfaktuálnej‘ dobe veľa ľudí nedokáže používať kritické myslenie, čo vedie k slepému akceptovaniu faktov, ktoré prezentujú na internete s poznámkou ‚zdieľajte, kým to zmažú‘, je jednoduchšie slepo veriť než preverovať a zisťovať informácie, pričom spoločným menovateľom v širokej populácii je tzv. ‚argumentácia autoritou‘“ (Oravský 2021). Práve spomínaná „argumentácia autoritou“ je aj podstatou procesu sekuritizácie, a tu musíme podčiarknuť, že podľa našich pozorovaní úspešným aktérom sekuritizácie sa môže stať nielen vplyvný politik, bloger alebo iná verejne činná osoba, ale v epoche absolútnej informačnej „prevahy“ internetu (digitálnych médií, sociálnych sietí, dezinformačných webov) sa vplyvnými aktérmi sekuritizácie stávajú aj rôzne „protestné“ zoskupenia (ako napr. vyššie analyzovaná asociácia nezávislých lekárov a pod.), ktoré sústavne podnecujú ľudí k vyjadrovaniu „názorov, obáv a rôznych emocionálnych stavov (hnev, nenávisť a frustrácia sú azda najčastejšie), a zároveň produkujú statusy, na ktoré by sme asi najradšej zabudli, no je dôležité si ich takto pripomenúť, pretože v plnej sile ukazujú stav mysle, ktorá tie slová písala“ (Oravský 2021). Napätie v spoločnosti rastie a politickým aktérom to náramne vyhovuje, lebo pre zvyšovanie počtu prívržencov je sekuritizácia najkratšou a najistejšou cestou, nakoľko

„predkladanie nebezpečenstiev určitému spoločenstvu sa stáva najpohodlnejšou a najvhodnejšou formou ideologickej konsolidácie“ (Štefančík, Dulebová 2017, 59).

Téma vakcinácie v excerpovanom materiáli nadobúda prostredníctvom metaforizácie emocionálne (predovšetkým démonizujúce, ironizujúce a odsudzujúce) zafarbenie, a navyše vykazuje výrazne konfliktogénny metaforický vektor nasmerovaný na jej stigmatizáciu a následnú sekuritizáciu. Ako ruskí, tak aj slovenskí autori sofistikovane používajú citovo zafarbené výrazy, metafory, hyperboly, subštandardnú lexiku (žargonizmy, argotizmy a vulgarizmy) so zámerom presvedčiť verejnosť o nebezpečenstve vakcinácie, ktorá sa podľa nich stáva hrozbou pre také abstraktné ohrozené entity (referenčné objekty) ako verejné zdravie, občianske práva, demokratické hodnoty, právny štát, sociálny štát, rovnoprávnosť občanov.

Na tomto mieste chceme podotknúť, že v procese sekuritizácie vakcinácie ako v Rusku, tak aj na Slovensku sa hojne využívajú a pritom dosť často sa aj reinterpretojú (resp. desémantizujú) dominantné politémy verejného diskurzu (moc, štát, fašizmus, politika, ideológia, vláda, parlament, totalita, politická strana a pod., porovnaj Molnárová 2013, 8), ktoré nadobúdajú nový axiologický rozmer, čo môže viesť k zmene povahy politického diskurzu a prehĺbiť krízu hodnôt, ktorá sa dnes prejavuje v rôznych oblastiach spoločenského života (porov. Dulebová 2021, 56).

Prišli sme k záveru, že v procese sekuritizácie vakcinácie ruskí aktéri používajú viac lingvokulturém ako Slováci, ktorí inklinujú skôr k univerzálne-precedentným fenoménom. Takisto môžeme konštatovať, že v ruskom sekuritizačnom diskurze sme pozorovali rôznorodejšie procesy neologizácie (derivácia a kompozícia v procese slovo tvorby bola „nápaditejšia“, tvoril sa väčší počet neosémantizmov, okazionalizmov a pod).

Aktéri sekuritizácie sa snažia pôsobivými metaforickými výrokmami a hyperbolizáciou ovplyvniť emočnú stránku vnímania, čomu napomáha aj dominujúci online priestor šírenia sekuritizačných rečových aktov „ako komunikačné pole emócií [...], v ktorom, zdá sa, akousi požiadavkou navyše je trvať na odôvodnených súdoch založených na racionálnom zvažovaní súvislostí tam, kde sa očakáva fragment, fotografia, palec hore (lajk), palec dole (hejt), emotikon alebo emoji [...]. Architektúra online

komunit je založená na emocionalite, nie na racionalite, už svojou podstatou oni vytvárajú priestor na vymýšľanie si príbehov, na rôzne konštrukcie bez vecného základu, vydávanie vymysleného za skutočné, skrátka na vytváranie arény fabulácií“ (Sámelová 2020, 25).

Na záver chceme zdôrazniť, že v danej súvislosti naliehavou sa stáva otázka zodpovednosti sekuritizujúceho aktéra za výber jazykových prostriedkov a intenciu rečových aktov, lebo konfliktogénne metafory nevyhnutne smerujú diskurz k nárastu agresivity. Plne súhlasíme so slovenskými výskumníkmi mediálneho diskurzu, ktorí vo svojej novátorskej a na Slovensku ojedinelej publikácii *Pandémia hoaxov* konštatujú, že „na deštruktívny prístup niektorých politikov k protipandemickým opatreniam a následne k očkovaniu sa nesmie zabudnúť. Rovnako je dôležité zaznamenať aj antivedecký postoj politikov, ktorý sa premietol nielen do napádania vedcov alebo ich urážania, ale ide ruka v ruke s odmietaním podpory vzdelávania a kultúry“ (Oravský 2021).

Literatúra:

- Buzan, Barry, Wæver, Ole, a Jaap de Wilde. 2005. *Bezpečnosť – Nový rámec pro analýzu*. Brno: Centrum strategických studií.
- Dulebová, Irina, a Linda Krajčovičová. 2020. „Methaphorical image of Brexit in Russian media discourse (based on the methaphor of theatre).“ *Annales Scientia Politica* 9, č. 1: 18–28.
- Dulebová, Irina. 2021. „Metaforizácia vakcinácie pri jej sekuritizácii v slovenskom politickom diskurze.“ In *Jazyk a politika: na pomedzí lingvistiky a politológie: zborník príspevkov zo 6. ročníka medzinárodnej vedeckej konferencie*, ed. Radoslav Štefančík, 49–60. Bratislava: EKONÓM.
- Gajarský, Lukáš, Iermachkova, Olga, a Andrea Spišiaková. 2021. „Transformations of phraseological units in Russian and Slovak advertising slogans.“ *Filologičeskije nauki*, č. 4: 11–7.
- Hrustič, Gabriel. 2013. „Strácanie demokracie... alebo ako psychopati ovládli našu spoločnosť.“ *Psychiatria – Psychoterapia – Psychosomatika*

- 20, č. 4: 54–6. <http://www.psychiatria-casopis.sk/files/psychiatria/4-2013/ppp4-2013-cla16.pdf>.
- Kalečič, Jelena Ivanovna. 2020. *Frazeologizmy «v dejstvii»: semantiko-pragmatickešij aspekt*. Minsk: Kolorgrad.
- Molnárová, Eva. 2013. *Spoločensko-politická lexika z kontrastívneho aspektu*. Banská Bystrica: Belianum, FHV UMB.
- Oravský, Roland, ed. 2021. *Pandémia hoaxov*. Artis Omnis.
- Sámelová, Anna. 2020. „Online komunity ako producenti mediálnych obsahov.“ In *Fenomén 2020: komunita v mediálnom priestore*, eds. Anna Sámelová, Mária Stanková, Ján Hacek, 18–26. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave.
- Štefančík, Radoslav. 2020. „Metafora vojny v jazyku politiky.“ *Lingua et Vita* IX/17, č. 1: 59–69.
- Štefančík, Radoslav, a Irina Dulebová. 2017. „Securitization theory of the Copenhagen school from the perspective of discourse analysis and political linguistics.“ *XLinguae Journal* 10, č. 2: 51–62.
- Val' ter, Charri, Gromenko, Jelizaveta Sergejevna, Koževnikov, Aleksandr Jur'jevič, Kozlovskaja, Natalija Vital'jevna, Kozulina, Nina Aleksandrovna, Levina, Svetlana Dmitrijevna, Mokijenko, Valerij Michajlovič, Pavlova, Alina Sergejevna, Prijemyševa, Marina Nikolajevna, a Julija Sergejevna Rideckaja. 2021. *Slovar' ruskogo jazyka koronavirusnoj epochi*. Sankt-Peterburg: Institut lingvističeskich issledovanij Rossijskoj akademii nauk.

doc. Mgr. Irina Dulebová, PhD.
Katedra rusistiky a východoeurópskych štúdií
Filozofická fakulta
Univerzita Komenského v Bratislave
Gondova 2
811 02 Bratislava
Slovenská republika
irina.dulebova@uniba.sk